

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.35:338.1

Вакулєнко В.Л.*кандидат економічних наук, докторант
Науково-дослідного економічного інституту
Міністерства економічного розвитку і торгівлі України*

ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

У статті розкрито особливості пільгового оподаткування відповідно до чинного законодавства України. Розкрито зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій. Розглянуто шляхи підвищення інвестиційної привабливості України в умовах сьогодення.

Ключові слова: податки, пільги, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, інвестиції, індустриальні парки, зарубіжний досвід.

Вакулєнко В.Л. ЛЬГОТНОЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ КАК СРЕДСТВО АКТИВИЗАЦИИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ (ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ)

В статье раскрыты особенности льготного налогообложения в соответствии с действующим законодательством Украины. Раскрыто зарубежный опыт привлечения иностранных инвестиций. Рассмотрены пути повышения инвестиционной привлекательности Украины в современных условиях.

Ключевые слова: налоги, льготы, инвестиционная привлекательность, инвестиционный климат, инвестиции, индустриальные парки, зарубежный опыт.

Vakulenko V.L. PREFERENTIAL TAXATION AS A MEANS OF ACTIVATION OF FOREIGN INVESTMENT ATTRACTION (FOREIGN EXPERIENCE)

The article describes the features of preferential taxation under the current legislation of Ukraine. It exposes foreign experience in foreign investment attraction and investigates the ways to increase the investment attractiveness of Ukraine in today's conditions.

Keywords: taxes, benefits, investment attractiveness, investment climate, investment, industrial parks, foreign experience.

Постановка проблеми. Анексія Автономної Республіки Крим та військове протистояння на сході України зумовили негативну динаміку розвитку економіки в державі. Нині спостерігаються суттєві втрати виробничого та науково-технічного потенціалу країни, а обсяг іноземних інвестицій не відповідає ні потребам економіки, ані її потенційним можливостям. Вважаємо, залучення іноземних інвестицій повинно стати одним з основних джерел для відновлення інфраструктури сходу країни, стабілізації курсу національної валюти та поліпшення економічного розвитку.

Підтвердженням вищезазначеного є досвід зарубіжних країн, де ріст економічних параметрів першочергово залежить від масштабів та якісного рівня інвестиційної діяльності, технологічних змін на основі інновацій. Вважаємо, що позитивна динаміка інвестиційно-інноваційних процесів може забезпечити економічне зростання України за сучасних умов. Інтенсивність інвестування першочергово залежить від взаємодії податкової та кредитної політики, що при належному поєднанні надає можливість вивільнення грошових потоків (завдяки наданню податкових пільг) для подальшого розвитку промисловості. Задля підвищення інвестиційної привабливості України слід зазначити необхідність створення ефективного механізму податкових преференцій, що слугуватиме додатковим стимулом для іноземних інвесторів при залученні інвестицій. Важливим засобом стимулювання виробництва і науково-технічного прогресу наразі виступає система оподаткування. За умов сьогодення податки виступають суттєвим фактором впливу на фінансово-господарську та інвестиційну діяльність підприємств.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти проблеми удосконалення оподаткування постійно привертала увагу не лише науковців, а й провідних фахівців, котрі намагались знайти ефективні підходи до її вирішення. Значний внесок щодо становлення теоретичних та практичних основ оподаткування здійснили такі зарубіжні вчені, як: А. Маршал, К. Менгер, У. Джемсон, Л. Вальрас, В. Парето, А. Лаффер та інших. Найбільш суттєвими розробками теоретичних основ системи оподаткування вітчизняних вчених слід відзначити роботи В.Л. Андрущенко, О.І. Барановського, А.І. Даниленка, В.М. Опаріна, І.Г. Ткачука, В.М. Федосова та інших.

Вченими-економістами досліджено проблемні аспекти оподаткування, особливості їх реалізації в специфічних умовах ринкової трансформації економіки. Разом з цим потребує дослідження питання ефективності надання податкових пільг задля стимулювання розвитку підприємництва та залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Постановка завдання. Зазначити особливості пільгового оподаткування та встановити значення індустриальних парків для підвищення інвестиційної привабливості, забезпечення економічного зростання економіки України в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до світової системи господарювання, іноземні інвестиції є важливим економічним важелем і викликають необхідність інтенсивного переходу до конкурентоспроможної моделі національної економіки.

Одним із завдань бюджетно-податкової системи розвитку ринкових відносин в умовах сьогодення є

виконання не лише фіскальної, але й регулятивної функції завдяки податковому регулюванню. Воно є складовою управління, спрямованою на забезпечення реалізації законодавчих закріплених державних завдань та прийняття задля них податкових концепцій [1]. Саме використання податкових пільг повинно бути ефективним інструментом втручання у розподільчі процеси з метою створення сприятливих умов для певних платників податків, галузей і окремих форм господарювання.

Відповідно до чинного законодавства України, податкові пільги трактуються як передбачене податковим і митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку нарахування та сплати податку і збору, а також сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав, передбачених Податковим кодексом України [2].

У ринковій економіці пільгове оподаткування повинне створювати сприятливе середовище для розвитку підприємництва та забезпечувати формування передумов, необхідних для структурної перебудови національної економіки. Саме тому вважаємо за необхідність розглянути особливості пільгового оподаткування на прикладі окремого зарубіжного досвіду.

Республіка Білорусь.

Відповідно до ст. 94 Податкового кодексу Республіки Білорусь, від податку на додану вартість звільняються операції з реалізації лікарських засобів, медичної техніки, приладів та обладнання, а також лікарських засобів та обладнання ветеринарного призначення та ветеринарних послуг. Не підлягають оподаткуванню дохід від здійснення ритуальних послуг, дохід від реалізації витворів народного мистецтва та дохід від ведення особистого підсобного господарства [3]. Також звільняються від податку на додану вартість суб'єкти господарювання, які здійснюють освітні послуги, послуги зі здійснення репетиторства, туристичні послуги, а також перукарські послуги та послуги з ремонту одягу та взуття тощо. Разом з тим пільги з ПДВ діють не лише для суб'єктів господарювання на території Республіки Білорусь, але й при імпорті продукції. Для отримання вищезазначених пільг слід пам'ятати про обов'язковість документального підтвердження необхідності її отримання.

Також, відповідно до указу Президента Республіки Білорусь, та враховуючи практику функціонування правового режиму індустріального парку, для резидентів парку передбачено ряд додаткових преференцій, а саме: пільгове оподаткування за формулою «10+10», що передбачає звільнення від всіх корпоративних податків на 10 років з моменту реєстрації в якості резидента парку та зниження чинних податків на 50% на наступні 10 років діяльності в індустріальному парку; застосування митного режиму вільної митної зони, що дає право не сплачувати митні платежі на ввезення товарів за умови їх подальшої переробки та експорту за межі країн Митного Союзу. Для працівників індустріального парку передбачено зниження ставки індивідуального податку на прибуток до 9% (за умови, що розмір такого податку на всій території Республіки Білорусь становить 34%); резиденти парку, а також їх працівники іноземних країн звільняються від сплати обов'язкових страхових внесків із фонду заробітної плати; вираховання в повному обсязі ПДВ, сплаченого при придбанні товарів (робіт, послуг), що використані для проектування, будівництва та оснащення будівель парку; звільнення від податку на отримання прибутку від дивідендів, нарахованих засновникам; дозвіл на використання іноземної валюти, цінних паперів та (чи) інших пла-

тижних документів в іноземній валюті при здійсненні розрахунків між резидентами індустріального парку та резидентами Республіки за валютними операціями, націленими на проектування та будівництва об'єктів парку; звільнення від компенсування втрат сільськогосподарського чи лісового виробництва на тих територіях, на яких здійснено будівництво індустріального парку, а також звільнення від компенсації знищення насаджень рослин та інші преференції. Разом з тим встановлення нових податків та зборів на території Республіки на резидентів індустріальних парків не розповсюджуються [4].

Залучаючи інвестиції в розвиток індустріального парку Республіки Білорусь, інвестор отримує транспортну та інженерну інфраструктуру земельної ділянки та забезпечення керівною компанією підключення всіх комунікацій об'єкту інвестування. З метою застосування новітнього досвіду на території парку передбачена можливість проектування за технічними нормативами зарубіжних країн за умови їх відповідності вимогам експлуатаційної безпеки та надійності основних конструктивних рішень. Земельні ділянки на території індустріального парку інвесторам можуть надаватись як в користування згідно з договором оренди до 99 років, так і у приватну власність згідно з договорами купівлі-продажу. Право на оренду та продаж земельних ділянок має право здійснювати керівна компанія індустріального парку.

Польща.

Протягом останніх років Польща демонструє позитивне сальдо росту річних показників валового прибутку підприємств. Задля розвитку індустріального сектору наразі прямим іноземним інвесторам надаються державні дотації при створенні особливих економічних зон (ОЕЗ – це площа, визначена правовими актами міністерства економіки Польщі, на території яких надається спеціальна підтримка для розвитку місцевої інфраструктури та надання пільг у вигляді звільнення від сплати податку на прибуток з капіталу підприємства). Основним завданням надання державних дотацій в рамках ОЕЗ є забезпечення розвитку економічно відсталіх регіонів країни. Для отримання податкових пільг, інвестор зобов'язаний отримати спеціальний дозвіл, що видає орган управління такої зони [6]. Задля ведення бізнесу в межах особливої економічної зони існують певні умови, а саме: вартість капіталовкладень повинна бути не менше ніж 100 тис. євро, а також не менше ніж протягом 5-ти років (для середнього та малого бізнесу – не менше 3-ох років) не повинні вилучатись інвестиції та виключено скорочення новостворених робочих місць.

Інвестору надається можливість отримання гарантованої пільги у вигляді звільнення від податку на прибуток підприємства. Воно передбачене відповідно до двох статей, а саме: за нові інвестиції чи створення нових робочих місць (підприємець має право самостійно вибрати пільгу, якою хоче скористатись). Використання пільги за нові інвестиції передбачає прийняття за основу нарахування максимального розміру допомоги при кваліфікованих інвестиційних затратах, визначення та розрахунок яких затверджено розпорядженням ради міністрів Польщі. Обов'язковою умовою отримання такої пільги є інвестування власного капіталу інвестором в розмірі не менше 25% від загального обсягу інвестиційних затрат (мінімальний розмір інвестицій залишається незмінним (100 тис. євро).

При використанні пільги щодо створення нових робочих місць основою розрахунку суми є дворічні

затрати на оплату праці нових працівників (обсяг допомоги може змінюватись відповідно до розміру підприємства від 50% до 70%).

Молдова.

Молдова є одним із активних реформаторів розвитку підприємництва щодо поліпшення розвитку регіонального бізнес-середовища до 2020 р. Головними кроками на шляху розвитку підприємництва країни слід відзначити спрощену систему відкриття бізнесу, покращення можливості отримання як державного, так і приватного кредиту, модернізація процедури сплати податків шляхом розширення електронної мережі їх подачі та сплати.

Слід зазначити, що в Молдові на сьогодні проводять реформи з інвестування крізь кордони, що дозволяє відзначити відкритість практично всіх секторів економіки для інвестування. Відкриття компанії з іноземним капіталом вимагає лише дев'ять процедур з реєстрації, котрі займають в іноземного інвестора менше двох тижнів. Також позитивним фактором є можливість іноземного інвестора не лише орендувати земельні ділянки для ведення бізнесу, а й придбати їх у приватну власність. Сприятливим для іноземних інвесторів інвестиційний клімат країни також ґрунтується на лояльності податкової системи: корпоративний податок на прибуток становить лише 12% та є стимулом для іноземного інвестора; обсяг податку на прибуток працівників підприємства змінюється від 7 до 18%, також є можливість надання пільг іноземним працівникам; ставка податку на прибуток підприємства становить 20%, наявна можливість відшкодування цього податку при здійсненні експортних операцій [7].

У Молдові функціонують такі вільні економічні зони (ВЕЗ): Expo-Business Chisinau, Ungheni-Business, Balti, Tvardita, Otaci-Business, Valkanes, Taraclia та ін. Наразі учасникам таких ВЕЗ надають пільги, що сприяють зниженню експлуатаційних витрат на інфраструктуру підприємств, а саме: звільнення від податку на додану вартість, митних зборів та акцизних зборів на товари, що ввозять і повторно експортують, звільнення від корпоративного податку, а також 10-річний захист від несприятливих змін у законодавстві.

Також на території Молдови функціонує ряд індустриальних парків (Floresti, Ungheni, Cainari, Tracom, Cimislia, Bioenergagro, Raut), котрі на основі рішення уряду Молдови можуть отримувати додаткові пільги. Слід зазначити про можливість визначення податку на прибуток, отриманого від експорту товарів та послуг з ВЕЗ в розмірі 50% від квоти, встановленої в Молдові; звільнення від сплати акцизного збору на підакцизні товари, що куплені та експортовані за межі Молдови; звільнення від податку на додану вартість та акцизного збору на товари, що були поставлені до ВЕЗ та розповсюджені між резидентами.

Україна.

Згідно із дослідженнями Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, на кінець 2014 р. у понад 90 країнах світу функціонує більше 20 тис. індустриальних парків. Так, зокрема в Німеччині функціонує понад 200 індустриальних парків, в Туреччині – понад 260, у В'єтнамі – 200, у Польщі – понад 60, а в США та Росії – понад 40. Нині індустриальні парки є у різних країнах світу, проте цілі їх створення різні: або для забезпечення соціально-економічного розвитку, стимулювання виробничої діяльності, раціонального використання наукового потенціалу, або для покращення умов праці, збільшення зайнятості

населення тощо. Сьогодні головною метою створення індустриальних парків є підвищення інвестиційної привабливості кожного регіону та країни в цілому (завдяки запровадженню пільгового оподаткування), а також створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій.

Відповідно до чинного законодавства в Україні передбачено утворення і функціонування спеціальних економічних зон. Згідно зі статтею 24 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зазначається, що на території України можуть запроваджуватись спеціальні економічні зони різного типу. Статус та територію зон встановлює Верховна Рада України згідно з законами України про спеціальні економічні зони (СЕЗ) шляхом прийняття окремого закону України для кожної з таких зон [8]. Значним кроком щодо створення та діяльності СЕЗ став Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [9]. Щодо кожної СЕЗ Верховна Рада України повинна приймати окремий закон, в якому визначається статус, територія, пільги тощо. В цілому законодавча і нормативна база щодо СЕЗ повинна відповідати цілям кожної зони та міжнародним вимогам і стандартам.

Що ж стосується особливостей оподаткування СЕЗ, законодавством було передбачено звільнення від оподаткування прибутку та зменшення ставки податку на прибуток, звільнення від сплати ввізного мита та податку на додану вартість, звільнення від плати за землю тощо. Проте на сьогодні ці пільги були скасовані прийнятим Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік». Лише у 2012 р. набрав чинності Закон України «Про індустриальні парки», що визначає правові та організаційні засади створення і функціонування індустриальних парків на території України з метою забезпечення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності територій, активізації інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць, а також розвитку виробничої інфраструктури [10]. Практична реалізація вищезазначеної норми стала можлива завдяки затвердженню постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок включення індустриальних (промислових) парків до Реєстру індустриальних (промислових) парків» [11].

Вважаємо, що індустриальні парки здатні сконцентрувати не лише фінансові та матеріальні ресурси, а й інтелектуальні. В Україні статус індустриального парку може бути наданий певній території за умови наявності інженерної інфраструктури, а керівна компанія сприяє резидентам у процесі підключення до комунікацій, забезпечує охорону території, пожежну безпеку тощо. В індустриальних парках земля належить чи її орендує керівна компанія, яка розробляє план розвитку відповідної території, а також допомагає резидентам організувати власний бізнес та є посередником між інвестором та регіональною адміністрацією.

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, відповідно до порядку включення індустриальних (промислових) парків до Реєстру індустриальних (промислових) парків постійно чинна міжвідомча комісія Мінекономрозвитку України на кінець 2014 р. прийняла рішення рекомендувати Держінвестпроекту включити до Реєстру промислових парків 12 індустриальних парків, реалізація яких дозволить створити понад 70 тис. робочих місць.

Нині слід відзначити актуальність створення та розвитку системи індустриальних парків, які, за екс-

пертними оцінками, сприяють збільшенню продуктивності праці у 2–3 рази, зниженню рівня безробіття в регіоні до 50%, підвищенню екологічності виробництва, дозволяють забезпечити зростання виробничих потужностей регіону до 35% та підвищення інвестиційної привабливості регіону у 3 і більше разів [13].

Висновки з проведеного дослідження. Застосування пільгового оподаткування є одним з дієвих інструментів підвищення інвестиційної привабливості України в умовах сьогодення. Вважаємо, що підтримка окремих регіонів за допомогою надання пільг є запорукою одержання інвестиційного капіталу та розвитку місцевої інфраструктури. Саме тому задля ефективного впливу на механізм пільгового оподаткування та стимулювання підприємницької діяльності пропонуємо удосконалити чинне законодавство, визначивши напрями використання податкових пільг, порядок їх встановлення, змін та скасування. Також слід зазначити на значущості розвитку системи індустріальних парків як інструменту залучення іноземних інвестицій. Відмінність індустріального парку від звичайної промислової зони полягає в наявності єдиної керівної компанії. Здійснення покладених на неї обов'язків потребуватиме створення великої кількості робочих місць та сприятиме збільшенню зайнятості населення території, на якій формуватимуться індустріальні парки. Враховуючи вищезазначене, слід наголосити на необхідності взаємодії бізнесу і держави шляхом формування сприятливих умов для розвитку державно-приватного партнерства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цимбалюк А.В. Оцінка ефективності пільгового оподаткування в Україні [Електронний ресурс] / А.В. Цимбалюк. – Режим доступу : <http://ndi-fp.asta.edu.ua/thesis/121>.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
3. Литкова Н. Налоговые льготы в Республике Беларусь, в частности по НДС [Электронный ресурс] / Н. Литкова. – Режим доступа : <http://www.gb.by/aktual/nalogooblozhenie/nalogovye-lgoty>.
4. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
5. Индустриальный парк [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.economy.gov.by/ru/investors/lgoty-preferencii/industrialnyy-park>.
6. Справочник инвестора: Польша. Правила бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.paiz.gov.pl/index/?id=598b3e71ec378bd83e0a727608b5db>.
7. Moldova Investment Guidebook. Moldova at a glance Strategic Sectors & Business Opportunities [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.chamber.md/invest/images/files/MoldovaInvestmentGuidebook.pdf>.
8. Дубовик О.Ю. Вільні економічні зони як інструмент економічного розвитку територій [Електронний ресурс] / О.Ю. Дубовик. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1034/1/%D0%92%D1%96%>.
9. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13.10.1992 р. № 2673–XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
10. Про індустріальні парки : Закон України від 21.06.2012 р. № 5018–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
11. Про порядок включення індустріальних (промислових) парків до Реєстру індустріальних (промислових) парків : постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2013 р. № 216 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
12. Колганов А. Ю. Інновації щодо створення землекористування індустріальних парків на місцевому рівні / А.Ю. Колганов, І.Г. Колганова // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2013. – № 1–2. – С. 109–114.
13. Розробка концепції створення індустріальних (промислових) парків в одеській області / Б.В. Буркинський, О.М. Котлубай, В.М. Лисюк, Н.Л. Шлафман, Н.І. Хумарова та ін. – Одеса, 2011. – 109 с.